20 Փարա

Նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել
առ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
ԾԱՂԻԿ Շաբաթաթերթի
Կ. Պոլիս, Էսկի Զափթիէ փողոց թիւ 61
ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ տպարանը

درعليه‌ده اسكی ضبطيه سوقاغنده نومرو ٦١
(نشان بربريان مطبعه‌سی)

Direction du Journal ZAHIK
Constantinople rue Eski Zaptiè No. 61
chez M. NICHAN BERBÉRIAN

ԾԱՂԻԿ

ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Ազգային, Քաղաքական, Գիտական եւ Գրական

20 Փարա

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան		20 ղրուշ
Գաւառներու »	տարեկան	30 »
Օտար երկիրներու »	»	8 ֆրանք

Թղթատարութեան ծախքը Ծաղիկի վարչութեան կը պատկանի։

Տնօրէնութեան ուղղուած գրութիւնք ետ չեն տրուիր։

Ազդերը կամ բերանացի եւ կամ նամակով կը սակարկուին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՔ

Քննութեանց օրերը կը մօտենա՛ն, տառապանքի երկար օրերը ուսանողական կեանքին։

Քանի մը շաբաթէն ա՛լ պիտի դադրին դասաւանդութիւնները, ու նորէն պիտի սկսին այն կարգ մը ձեւակերպութիւններն ու հանդիսաւորութիւնները, որոնցմով կը շրջապատուին մեր դպրոցական բոլոր հրապարակային հարցաքննութիւնները, ամէն տարի նորանոր բարեփոխութիւններ կրելով։ Ու բազմաթիւ հիւրերը նորէն պիտի գան այցելել մեր կրթութեան տաճարները, իրենց շնորհաբեր ներկայութեամբ պատուելու համար անշուշտ հոգաբարձութիւնները՝ ինչպէս կը գրուի սովորաբար քննիչներու ուղղուած հրաւիրագիրներու մէջ։

Ասոնց մէ՛ջ յետոյ կարգը պիտի գայ մրցանակաբաշխութեան հանդէսներուն, որոնք արտասովոր շքեղութեամբ մը պիտի կատարուին նորէն ի ներկայութեան ընտրելագոյն բազմութեան մը, որ գոհունակ տպաւորութիւն մը պիտի կրէ անտարակոյս, տեսնելով յառաջդիմութեան [illegible] այն իրական աստիճանը, ուր հասած է երկսեռ ուսանողութիւնը առհասարակ։

Ու վարագոյրը պիտի իջնէ, յաջորդ տարուան թողլով նոյն ներկայացման կրկնութիւնը, իր ամբողջ արարուածներով ու զաւեշտներով հանդերձ։

Բայց այս չէ ուշագրաւ խնդիրը։ Այդ հանդիսաւոր այցելութիւններն ու ընդունելութիւնները կրնան նոյն իսկ խթան ու քաջալեր ըլլալ ուսանողին, եթէ պատշաճ ու կանոնաւոր ձեւի մը տակ տեղի ունենան։ Բայց այսպէս չըլլա՛ր դժբախտաբար։ Ամէն ոք անցած է պատանեկան անփորձ հասակէն ու քիչ թէ շատ ապրած է ուսանողական չարքաշ կեանքը մեր վարժարանաց մէջ։ Ո՞վ չյիշեր այն մեծ սրտադողը, որով դըպրոցականը կը համակուի երբ իր ականջին կը շշնջեն քննութիւն բառը. անբացատրելի սարսափ մը կը պատէ զայն, երբ կ'երեւակայէ մանաւանդ հարցաքննութեան օրը հասած, ու վարժարանին սրահը կամ մէկ դասարանը գրաւուած քննիչներու հոծ բազմութենէ մը, որուն մէջ կան ամէն հասակի ու ամէն տեսակի ներկայացուցիչներ, սոնք ու ինքնավստահ կերպարանքով մը աթոռի մը վրայ երկնցած կամ համեստ ու երկչոտ ձեւով մը անկիւն մը կծկըտած։ Ու ինք քննութիւն պիտի տայ այդքան մարդու առջե՛ւ, այս գաղափարը կը մեռցնէ զայն։

Քննութիւնը կը սկսի սակայն, նախ և առաջ առաջնորդութեամբ դասախօսող ուսուցչին, որ պատշաճ կանոնաւորութեամբ մը կը վարէ զայն, ներկայներէն իւրաքանչիւրին ընելիք հարցումներն ալ ինք ուղղելով ուսանողին. բայց քիչ յետոյ տեսարանը կը փոխուի մէկէն ի մէկ. ա՛լ դպրոցական կարգուսարքը մոռցուած է բոլորովին. ա՛լ ուսուցիչը կեցած է, ու տեղի տուած միւսներուն, որոնք հարցումներու տարափ մը կ'անձրեւեն հէք ուսանողին գլխուն, որ, ա՛լ բոլորովին շուարած ու մոլորուն, իր ապուշ նայուածքը կը պտտցնէ մէկ հարցնողէն միւսին վրայ, աչքին ծայրովը փնտռելով միշտ իր ուսուցիչը, և անկէ գթութիւն մուրալով. ու այդ իմաստալից նայուածքին մէջ, շատ անգամ պահուըտած է շիթ մը արցունք, որուն պլպլալը կը տեսնես որոշակի անոր նուրբ ու երկայն թարթիչներուն տակէն։

Ի՞նչ են այդ հարցումները, որոնք մանուածապատ թելերու ցանցի մը մէջ կը սեղմեն ու կը տանջեն եղկելի դպրոցականը. անհարկի կրկնութիւններ ուսուցչին հարցումներուն, կամ հանելուկներ ու առեղծուածներ շատ անգամ, թաքուն կանխամտածութեամբ մը պատրաստուած, որուն ներքեւ ծածկուած է կամ գերակշիռ կարողութիւն մը ցոյց տալու յիմար տենչը, կամ դասախօսին հետ հին հաշիւ մը մաքրելու վատ մտածում մը և կամ այդ վարժարանին մէջ պաշտօն մը գտնելու գծուծ հաշիւը։ Ու մենք պատահած ենք [illegible] մէկդի թողած քաղաքավարական ու ընկերական բոլոր նկատում՝ պոռոտ վիճաբանութեան մը մէջ գլորուր անուանարկած ու անարգած են անպատկառ, անձնական փցուն խնդիրներու հանդիսատես ընելով բոլոր ներկայներն և նոյն իսկ ուսանողութիւնը։

Ուրեմն ինքնին հասկնալի է թէ քննութիւն կատարելու այս ձեւը շատ ձախող է ու ապարդիւն. այս խառնաշփոթ դրութեան մէջ աշխատասէրը ծոյլէն զատել ալ դժուար կ'ըլլայ շատ անգամ, և կը պատահի նոյն իսկ որ ժիր ու եռանդուն ուսանողը նուազ կը վարձատրուի քան իր ծոյլ ու դանդաղամիտ ընկերը, որ բաղդին մէկ նպաստաւոր վայրկեանէն օգտուիլ գիտցած է՝ լաւ նիշ մը ստանալու համար։

Պէտք է դարման մը խորհիլ այս կացութեան. պէտք է կամ բոլորովին արտաքսել այս դրութիւնը մեր վարժարաններէն, կամ յարմարագոյն ձեւի մը վերածել զայն, եթէ անոր բնաջինջ բարձումը անկարելի կը նկատուի մէկէն ի մէկ։ Թող քննութիւնները գրաւոր ըլլան, լեզուաց ու գիտութեանց բոլոր ճիւղերուն համար միանգամայն, և ներկայ գտնուին միայն վարժարանին ուսուցչութիւնը, հոգաբարձութիւնը և Քննիչ Մասնախմբի մը որոշեալ անդամները։

Արդէն պատուարժան Ուսումնական Խորհուրդը այս մասին մեծ հոգածութիւն ցոյց կուտայ, քանի տարիներէ ի վեր ընտրելով յատուկ Քննիչ Մասնախումբ մը, որ՝ ձեռնհաս ու եռանդուն տարրերէ կազմուած ըլլալով՝ որոշեալ օրերու մէջ կրնայ իր մէկ կամ աւելի ներկայացուցիչները ունենալ տարեկան գրաւոր քննութեանց պահուն, Պոլսոյ բոլոր նախակրթարանաց մէջ։

Քանի որ մօտերս պիտի ձեռնարկուի այսպիսի Մասնախմբի մը նորոգընտրութեան, Ուսումնական Խորհրդոյ բազմահմուտ ու բազմափորձ ատենապետին լուրջ ուշադրութեան կը յանձնենք մեր այս կարեւոր առաջարկը, որուն ապահով ենք թէ կրթական բոլոր պաշտօնէութիւնը համամիտ է արդէն։

Եթէ այս դրութիւնը հաստատուի մեր մէջ, առաջին տարիէն իսկ պիտի տեսնենք անոր փրկարար ու կենսաւէտ արդիւնքը, և պիտի համոզուինք իսկոյն թէ ո՛րքան մեծ առաւելութիւններ ունի այն՝ ներկայ յոռի դրութեան վրայ. այն ատեն յառաջդիմութեան ճշմարիտ քայլ մը առած պիտի ըլլայ կրթութեան գործը մեր մէջ, և միանգամայն ուսանողին պիտի ընծայուի ամփոփ մտքով ու հանդարտ սրտով աշխատելու անփոխարինելի առաւելութիւնը։

ԳԷՈՐԳ ՍԻՄՔԷՇԵԱՆ

ԿՐՕՆԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ

ՄԵՐ ՆԱԽՆԵԱՑ ԹԱՐԳՄԱՆ[illegible]

Առ. Բ. Ք.

Երուսաղեմացի հրէին համար եբրայեցերէնը «սուրբ լեզուն» էր։ Ո՛չ մի գաւառաբարբառ արժանաւորութիւն ունէր բաղդատուելու անոր հետ։ Այս պատճառաւ նուազ յարգ ունէին՝ յաչս Երուսաղեմացի հրէին՝ Ս. Գրոց ամէն թարգմանութիւն, որոնց մէջ՝ նախնական ըմբռնումով՝ ներելի էր փոփոխումներ, գաղափարի ու բացատրութեանց մեղմացումներ ընել։ Ժողովրդանոցներու մէջ Ս. Գրոց ընթերցումներն Սուրբ լեզուով միայն կ'ըլլէին. և գաղթական հրէից այն վարմունքը՝ ըստ որում Պաղեստինի սահմաններէն դուրս Յունարէն կամ Արամերէն թարգմանութիւններու վրայ կ'կատարուէին այդ ընթերցումներն, տեսակ մը սրբապղծութիւն նկատուած էր յաչս օրթոտոքս հրէին։

Հակառակ քրիստոնէական այն ընդարձակ ըմբռնումին, թէ Ս. Գիրքը իրեն յատուկ ու սեփական լեզու չունի, և թէ ամէն լեզուի ու ամէն գաւառաբարբառի թարգմանութիւն նոյն նշանակութիւնն ունի բուն բնագրին հետ, բաւական է որ լաւ հասկցուած ըլլայ այն, հակառակ այդ ըմբռնումին, կըսենք, մենք Հայերս Աստուածաշունչի մեր նախնեաց թարգմանութեանը փարեցանք ա՛յնպէս, ինչպէս Երուսաղեմացի հրեայն՝ եբրայական բնագրին։ Աստուածաշունչի գրաբարը մեր «սուրբ լեզուն» եղաւ. ո՛չ միայն անոր համար, որ մարդկութեան անմահ գրքին թարգմանութիւնն անով եղաւ, այլ և անոր համար, որ այդ թարգմանութիւնն զմեզ կ'փոխադրէ հին ժամանակներու մէջ, ուր շատ մը նուիրական յիշատակներ կան մեզի համար, այսինքն. գրի գիւտը, գրական վերածնութիւնը, թարգմանչական Ոսկեդարը, Սրբոյն Սահակայ և Մեսրոպայ տոկուն ու հսկայ աշխատութիւնները։ Այսպէսով մենք ունեցանք գիրք մը «սուրբ» ըստ ինքեան, իր պատկառելի հնութեամբը, և լեզու մը «Սուրբ», թարգմանիչ հայրապետներուն ու վարդապետներուն քրտնաջան աշխատութիւններովը նուիրագործուած։ Ի զուր չէին, ուրեմն գրաբար Աստուածաշունչին նկատմամբ մեր ժողովուրդին ունեցած զարմանալի համակրանքն ու սէրը։

***

Երբ Աստուածաշունչի ընկերութիւնը ի հրապարակ հանեց մեր նախնեաց «Թագուհի» թարգմանութիւնը, ամէն էջի ի ստորեւ տեսնուեցան հոյլ մը տարբերութիւններու, բաղդատմամբ եբրայական բնագրին։ Բնական էր որ հետաքրքիր մտքեր իրենք իրենց հարցնէին, թէ ի՞նչ բանէ ծագում առած են ա՛յդքան տարբերութիւններ։ Այդ հարցումին պատասխանելու համար, չորս ենթադրութիւններ միայն կրնանք ընել. 1° կամ այն է որ եբրայական բնագրի օրինակներն տարբերութիւններ ունէին իրենց մէջ, արդիւնք գրչագիրներու սխալ ընդօրինակութեան. 2° կամ ա՛յն է, որ Եօթանասունք եբրայական եռագիր բառերն սխալ ընթերցան, և կրկին նշանակութիւն ունեցող բառերուն այս կամ այն նշանակութիւնը առին ըստ բախտի, մէկ իմաստը միւսին տեղ դնելով. 3° կա՛մ այն է որ մեր երանաշնորհ թարգմանիչներն լաւ չկրցին հասկնալ իրենց առջեւ գտնուած Եօթանասնից թարգմանութիւնը. 4° կամ, վերջապէս ա՛յն է որ վերջին դարերուն մեր Աստուածաշունչի գաղափարողները, գըր[illegible] արդիւնք իրենց տգիտութեան։ Այս չորս ենթադրութիւններէն ո՛րն ալ հաւանական ընդունինք, սա ստոյգ է որ տարբերութիւնք պիտի մնան շարունակ։

Գալով մեր ենթադրութեանց, անոնց առաջինը օրէ օր կ'հաստատուի հմուտ եբրայագէտներու աշխատութիւններովը։ Եբրայական բնագրի մէջ մուծուած այդ տարբերութիւններն արդիւնք են, մասամբ, սեմական լեզուի մէջ ձայնաւորներու չգոյութեան, և այբուբենական գրերուն աչքի զարնող հանգիտութեանց։ Բաւական էր որ գիր մը ուրիշի մը տեղ դրուէր. բառական նշանակութիւնն անհունս պիտի տարբերէր։ Ս. Գրոց եբրայական բնագիրը հազարաւոր անգամներ օրինակուեցաւ այնպիսի մարդոց ձեռամբ, որոնք՝ անշուշտ՝ անուշադրութիւններէ զերծ չէին կրնար մնալ։ Պէտք է վստահ ըլլալ, որ փոքր անուշադրութիւն մը ընդօրինակութեան գործին մէջ, կարող էր սխալ բառերու գումարութիւն մը աւանդել յետնոց։

Մեր երկրորդ ենթադրութեան ստուգութեանը, պէտք է աւելի ընդարձակ տեղ մը տալ։ Աստուածաշունչի Եօթանասնից թարգմանութեանը մէջ, Եբրայական արմատ բառերն ընդհանրապէս եռագիր (սիլլաբի) լինելով, սեմական լեզուի պահանջմամբ, ունին տարբեր հնչումներ, որոնց համեմատ նշանակութիւնն ալ կ'փոխուի։ Բաւական էր որ Եօթանասունք մեծ թուով մը բառերու ընթերցումներուն մէջ այս կամ այն հնչումը նախամեծար համարէին, տարբերութիւնք զհետ պիտի գային ինքնին։ Ու այդ տարբերութիւններուն մէջ Եօթանասունք յանցանք մը գործած չպիտի ըլլային, քանի որ այլաբանօրէն ամէն բառ իր մեկնութիւնը կրնայ գտնել, հաւատացեալ մտքերու առջեւ, երբ խնդիրը Աստուածաշունչի վրայ էր։

Օրինակի համար Եօթանասնից և մեր նախնեաց թարգմանութեան մէջ Դ. Թագաւորաց ԺԲ. 5 և 7 համարներում կը կարդանք. «... զամենայն արծաթ սրբութեանցն մտեալ ի տուն տեառն ... առցեն յիւրեանս քահանայքն, այր իւրաքանչիւր ի վաճառէ իւրեանց 15) ... Եւ, արդ, մի՛ եւս առնուցուք արծաթ յամենայն վաճառացն ձերոց» (7)։ Աստուածաշունչի ընկերութեան հրատարակած գրաբար Աստուածաշունչին մէջ, այս վաճառ բառին ի ստորեւ երբ բնագրի տարբերութիւն նշանակուած է «ի ծանօթից»։ Բնագրի այս տարբերութիւնը փնտռելու է ո՛չ Եօթանասնից Յոյն թարգմանութեան, ո՛չ մեր նախնեաց թարգմանութեան, այլ մանաւանդ եբրայական բնագրին մէջ։ Արդ, եբրայական բնագրին mkr եռավանկը երկու հնչում ունի իրեն համար. մին է «մէքէր», որ կ'նշանակէ «վաճառ», և միւսը «մաքքար» (?) որ կ'նշանակէ «ծանօթ»։ Եօթանասունք այդ mkr եռավանկը իր առաջին նշանակութեամբ առած են. և մեր թարգմանիչք ի հայ փոխած են զայն, ինչ որ տեսած են իրենց առջեւ գտնուած ձեռագրին մէջ։ Իսկ Ամբակումայ սա հատուածին մէջ, «Ճառագայթք նորա իբրեւ զլոյս եղիցին, և եղջիւրք ի ձեռին նորա» (Գ. 4). եղջիւր դրուած է փոխանակ «ճառագայթք»ի։ Այս տարբերութիւնը թերեւս արդիւնք ըլլայ Եօթանասնից ըրած մէկ անուշադրութեանը. եբրայական քէրէն բառն եզակիին մէջ կ'նշանակէ եղջիւր, իսկ յոգնակիին մէջ (քառնայիմ) (?) «ճառագայթք»։ Միւս կողմանէ կրնանք մտածել եւս որ Եօթանասունք մասնաւոր գիտումով մը «ճառագայթք»ին բառին տեղ եղջիւրք բառը դրին. որովհետեւ եղջիւրը արդէն ճառագայթից առ Հրեայս և առ Եգիպտացիս։

Ս. Գրոց մարգարէական և բանաստեղծական հատուածներն, ամէնէն աւելի լաւ չհասկցուած ու լաւ չթարգմանուած մասերն են։ Մարգարէք, Սաղմոսներն ու Յոբայ գիրքը՝ որոնք քնարերգական չափով գրուած են, աւելի շատ ունին իրենց համար վարիանդներ Աստուածաշունչի ընկերութեան նոր հրատարակութեան մէջ։ Այս տարբերութիւնք, որոնց մէջ բայերու ժամանակներն ու եղանակները ընդարձակ տեղ մը կը գրաւեն, յառաջ կուգան ո՛չ միայն անտի, զի եբրայական քերականութիւնը աղքատ է իր բայական խոնարհումներուն տեսակէտով, այլ և անտի, զի երկար ժամանակէ ի վեր մեռած լեզուաւ մը, օտար երկնքի տակ խմբագրուած բանաստեղծական խորհրդաւոր գրուածներ, յատկաբանութիւններով լեցուն, դժուարըմբռնելի պիտի մնային յետնոց համար, ու այնուհետեւ սխալ թարգմանութիւններու պիտի յաջորդէին կամայական մեկնութիւնները։ Արդէն Որոգինէս, որուն չափ թերեւս ոչ ոք երկար աշխատեցաւ Ս. Գրոց բնագրներով՝ տեսաւ այդ վարիանդներն ու զայնս ցոյց տալու համար կազմեց իր վեցիչեանը (?)։

Ստուգիւ մեր Աստուածաշունչի գրաբար թարգմանութեան մէջ, կան ինչ ինչ բառեր, որոնց սխալ թարգմանութեան պատասխանատուութիւնը կ'ծանրանայ բուն թարգմանիչներուն վրայ։ Օրինակի համար Յունարէն Κοσμος (քոզմոս) բառը կ'նշանակէ աշխարհ և զարդ միանգամայն։ Մեր նախնեաց թարգմանութեան մէջ երկու տեղեր այդ բառի գործածութիւնը սխալ առումով մը նշանակուած են։ Սողոմոնի Իմաստութեան մէջ «Բանզի ի պճնեալ հանդերձին էր ամենայն աշխարհ» (ԺԸ. 24) թարգմանութիւնը, ըստ ուղիղ իմաստին պէտք էր ըլլար «Բանզի ի պճնաւոր հանդերձին էր ամենայն զարդ»։ Իսկ Յակոբու թղթոյն մէջ փոխանակ «Եւ լեզու հուր՝ զարդ անիրաւութեան»ի (Գ. 5), պէտք էր ըլլար «Եւ լեզու հուր՝ աշխարհ անիրաւութեան։ Բայց այսպիսի թերութիւններն աննշան տեղ մը մի-

այն գրուած են մեր նախնեաց Թարգմանութեան մէջ (*) ։

***

Մեր Աստուածաշունչի Թարգմանութեան աւարտումէն վերջ, սկիզբն առաւ նոր աշխատութիւն մը, որ Թէպէտ Թարգմանութեան գործին չափ ծանր չէր, այլ անոր հաւասար մնաց արժանութեան և ուշադրութեան կ'կարօտէր ։ պէտք էր չատցնել Թարգմանուած Աստուածաշունչի օրինակները ։ Այն ատեն երեւան եկան Հայ գրչագիրներն ու գեղագիրները ։ Պատմութիւնը մեզ կ'աւանդէ, Թէ Թարգմանչաց դարէն սկսեալ Ս. Գրոց Թարգմանութեան (և ընդօրինակութեան ալ Թերեւս) գործը յանձնուեցաւ Սիւնեաց մեծանուն դպրոցին. «Եւ գի էր մեծարոյ և Նախաթոռ ի վարդապետսն Հայոց աթոռն Սիւնեաց, գի էր ի վաղնջուց հետէ հրամայեալ զԹարգմանութիւնն և զմեկնողութիւնն նոցա ունել ի սրբոյն Սահակայ և Մեսրոպայ,» (Օրբ. Ա. էջ 155) ։ Եթէ սատուգիւ Սիւնեաց դպրոցը հսկող մ'եղաւ Աստուածաշունչական բնագրի ծաւալման գործին, այսու հանդերձ, Ս. Գիրք օրինակելու բարեպաշտական բաղձանքը և գրչագրական արուեստասէրութիւնը բաւական զօրաւոր մղում մը պիտի ըլլային ուրիշներու, որպէս գի անոնք ալ այդ գործին ծառայէին ։ Այսպէսով ազէտ և համրակ գրչագիրներ սկսան ընդօրինակութեան ։ Բազմաւած ձեռագիրներու մէջ սխալ օրինակութիւնները բազմապատկուեցան, ու այսպէսով Սաղմոսը, որ հասարակաց աղօթագիրքն էր, և այս պատճառաւ Աստուածաշունչի միւս գրքերէն աւելի չատ օրինակուածը, կորսյս իր նախկին կանոնաւոր վիճակը ։ 1243ին Սսոյ երկրորդ ժողովը իր մետասաներորդ կանոնով սահմանեց. «զՍուրբ գիրս միայն գիտունք և ուղղափառք գրեսցեն ։» Այդ Թուականէն վերջ, տակաւին ինչ այլափոխութիւններ կրեց Ս. Գրոց Հայ Թարգմանութիւնը ագէտ օրինակողներու գրչին տակ, և կամ Սսոյ ժողովին այդ կանոնը կրցա՞ւ առաջքն առնուլ սխալ ընդօրինակութեանց չարունակութեանը. ասոնք այնպիսի խնդիրներ են, որոնց ճշգրիտ պատասխանը կախումն ունի բոլոր անձեռու գրչագիր օրինակներուն մանրակրկիտ բաղդատութենէն ։ Մեզի ծանօթ եղածն այն է, որ եթէ ցարդ Աստուածաշունչի ձեռագրաց վրայ (եթէ առատ են) լաւ ուսումնասիրութիւն մ'եղած ըլլար, եթէ գրչագրաց սխալ ընդօրինակութիւններն խղճամիտ կերպով բարեփոխուած ըլլային, Աստուածաշունչի ընկերութեան հրատարակած Աստուածաշունչի իւրաքանչիւր էջին ի ստորեւ այդչափ տարբերութիւններ չպիտի գտնէինք մենք այսօր ։ Ոսկան վարդապետ և Մխիթար Աբբայ իրենց Աստուածաշունչի տպագրութիւններով եղծեցին մեր նախնեաց Թարգմանութիւնը, անոր ինչ ինչ մասերը նոր ձեւերով Վուլկաթային վրայ. Հ. Յ. Զօհրապեան իր Աստուածաշունչի տպագրութեան մէջ բաւականացաւ զանազան Հայ ձեռագիրներու տարբերութիւնները միայն նշանակել. իսկ Հ. Արսէն Բագրատունի՝ հակառակ իր ըրած յայտարարութեան և ո'չ մի աշխատութիւն տարաւ, Յոյն բնագրին հետ բաղդատութեան գործին մէջ ։

Թէ գրչագրաց սխալ ընդօրինակութիւններն ո'րչափ տեղ գրաւած են Ս. Գրոց մեր նախնեաց Թարգմանութեան մէջ, և Թէ ի'նչպէս մուտ գտած են անոնք, մասամբ կրնան գաղափար մը տալ սա հետեւեալ օրինակները ։

«Զգիծն եղած է «զայգի» (Ովսէ. ԺԴ. 9), այ ի մը յաւելմամբ. —«զուռն» ին վերջին ի գիրը լինալով եղած է «զուռ» (Ես. ԽԴ. 4). —«Դեբոն» անունն եղած է «Գեղերոն» (Ես. ԺԴ. 2). «—առաջին յերեսնիցն» եղած է «առաջին յերիցն» (Ա. Մնաց. ԺԱ. 11). —«վտանգեցաւ» գրուած է, փոխանակ «վիրաւորեցաւ» ի (Ա. Մնաց. Ժ. 3). —«խից» է գրուած փոխանակ «խիւսի» (Եզեկ. ԻԱ. 22). —Եզեկիէլի ԼԸ. 2 համարին մէջ կ'տեսնենք «Ռովմեսովքայ» բառը. ասի երկու անուններու խառնուրդ մ'է, սխալ օրինակութեան արդիւնք. պէտք է զանոնք իրարմէ բաժնել. և ուղիղ կերպով գրել «Ռովսայ, Մեսովքայ» ։ Նոր հրատարակուած գրաբար Աստուածաշունչին մէջ կ'կարդանք Երեմիայի սա համարը. «Ի ժամանակի յորում յիշեսցեն որդիք նոցա զսեղանս իւրեանց, և զանտառս իւրեանց ի վերայ ծառոց վարսաւորաց, և ի՛ վերայ բլրոց բարձանց» (Ժէ. 2) ։ Մեր Աստուածաշունչի միւս բոլոր տպագրութեանց մէջ, «զսեղանս» բառին տեղ ունինք զմեղանս» ։ Բնական է որ Աստուածաշունչի ընկերութեան մասնաժողովին կողմանէ Հայ բնագրին մէջ փոփոխուած՝ «զսեղանս» բառին ծանրակշռութիւն տանք, և ընդունինք զայն իբր ստոյգը, բայց Թէ ուրկէ՞ յառաջ եկաւ մեր Աստուածաշունչի բնագրին այդ սխալը. —դիւրին է ընծայել զայն գրչագիրներու սխալ ընդօրինակութեան. բաւական էր որ «զսեղանս» բառին սկզբնատառ ս գրին մէկ ծայրը քիչ մը բարձրացած ըլլար (մ) ո՛ և է ձեռագրի մէջ, ու այն ատեն անոր վրայէն ուրիշ օրինակող մը պիտի կարդար զայն «զմեղանս». — սխալ, որ դժբախտաբար արմատացած էր մեր բնագրին մէջ ։ Սխալ ընդօրինակութեանց և գրչագիրներու անուշադրութեան արդիւնք է նաեւ Դ. Թագաւորաց սա կտորը. «Եւ arել առաջի նոցա խոsu sակաւ մեծաւ, և կերան և արբին...» (Զ. 23) ։ Աստուածաշունչի միւս բոլոր Թարգմանութեանց այս համարին իմաստն է «մեծ խնջոյք sուաւ անոնց» կամ «մեծ ճrամցուց անոնց» ։ Արդ, հրմուտ բանասիրի մը կարծեօք, Թագաւորաց այս համարին մէջ, նախ՝ ինկած է «սեղան» բառ մը, և երկրորդ, այդ «խոsս sակաւ մեծաւ» բացատրութիւնը, գրական դոյզն փոփոխութեամբ մը պէտք է կարդալ «խorsկաւ մեծաւ». և երբ այդ փոփոխութիւններով կարդանք... «Եւ եդ առաջի նոցա սեղան» (?) խorsակաւ մեծաւ, և կերան և արբին...», ո'չ միայն բուն իմաստը տուած կ'ըլլանք բնագրին, այլ և տարբերութիւններուն մէկն ալ վերցուցած՝ մեր հին բնագրէն ։

Փափաքելի է որ Էջմիածնի կրօնական վարչութիւնը, գրաբար Աստուածաշունչի տպագրութեան չձեռնարկած, յանձնէ զայն կարող ձեռքերու և լուրջ բանասէրներու ուսումնասիրութեան, և գոնէ բնագրին մէջ մուծուած սխալ ընդօրինակութիւններն ուղղելէ վերջ միայն զայն մամուլի յանձնէ ։ Այն ատեն ո'չ միայն մեծ գործ մը կատարած կ'ըլլայ, այլ և կունենայ խղճի հանդարտութիւն մը. Թէ հրատարակած է ինք բուն իսկ Սրբոյն Սահակայ և Մեսրոպայ Նուիրական աշխատութեանց երախայրիքը. մեր նախնեաց թարգմանած Աստուածաշունչը ։

ՄՍԵՐ

(*) Ուէթստայն (Wettstein · 1693 – 1754) որ կը պնդէր Նոր կտակարանը լոկ քերականապէս և պատմականապէս մեկնել, Տիմոթէոսի Ա. Թղթոյն մէջ (Գ. 16) հետեւեալ ընթերցուածը կընդունէր. «Եւ յայտնի իսկ մեծ է խորհուրդն աստուածպաշտութեան, որ երեւեցաւ մարմնով», մինչ հիմակ եկեղեցին կընդունէր. «Եւ յայտնի իսկ մեծ է խորհուրդն աստուածպաշտութեան, աստուած երեւեցաւ մարմնով»։ Ուէթստայն իբր Նեստորական ամբաստանուեցաւ (.') nr երեւեցաւ մարմնով ընթերցուածն ընդունելուն պատճառաւ ։ Արդ, մեր Նախնեաց Թարգմանութիւնն ալ nr (ὅς) ի ընթերցումն ընդունած է փոխանակ աստուած (θεὸς) ի. Տգիտութեան արդիւնք է լոկ իբր Նեստորական ամբաստանել զայս այս պարագային մէջ, երբ նոյն իսկ յունարէն բնագրի ընտիր օրինակներէ ոմանք ὅς ունին եւ ոմանք θεὸς ։

ԱՆԳՂԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՇԷՔՍՊԻՐԵԱՆ ԽՈՀԵՐ

« Կ'ըսեմ մանչակին. ո՞ւր արդեօք գողցար քու խնկոտ բոյրդ, — եթէ ոչ իմ սիրելույս շունչին մէջ ։ Պերճ ծիրանին, — որով կը գեղերփի անդուսի նման այտդ — ինչպէս յայտնի կ'երեւայ թաթխեցիր զայն անշուշտ սիրելույս երակներուն մէջ ։ — Ցանդխմանեցի շուշանը՝ որ քու ձեռքիդ սպիտակութիւնը առած էր, — և գուփրակները՝ որոնք քենէ գողցած էին իրենց նուրբ վարսերը ։ — Երկչոտ վարդերը կանգուն էին իրենց փուշերուն վրայ. — մին ամօթէն կարմրած, միւսն յուսահատութենէն տժգոյն. — միւսն ոչ կարմիր և ոչ տժգոյն և որ իր կրկին գողութեան վրայ — քու շունչդ աւելցուցած էր ։ — Տեսայ տակաւին ուրիշ ծաղիկներ, բայց ոչ մին կար՝ որ քենէ չ'առնէր իւր գոյնը և իր անուշահոտութիւնը » ։

« Դու կը տեսնես յիս տարւոյն այն ժամանակին՝ յորում դեղնած, ցանցառ, Թօթափող տերեւները — կը կախուին այն ցուրտ ոստերէն, որ կը քստմնին, — մերկացած կամարներէ, քանդըւած ամպիոններէ, ուր պահ մը առաջ կ'երգէին քաղցրիկ Թռչուններ ։ — Դու կը տեսնես յիս տուրնջեան մը վերջալոյսը՝ — որ արեւուն մուտքէն ետքը կը մարի արեւմուտքին վրայ, — և գոր տակաւ կ'ընկղմէ սեւ գիշերը, — գիշե'ր, մահուան երկուորեակ քոյրը, որ ամէն ինչ կը փակէ հանգստեան մէջ... ։ Մի՛ լար իմ վրաս երբոր ես մեռնիմ. — Գոնէ դադրէ՛ լալէ երբ դադրի ղօղանջելէ տխուր զանգակն դժխեմ, — որ կ'իմացնէ աշխարհի Թէ ես փախայ — այս զազիր աշխարհէն, զազրագոյն որդերու հետ բնակելու համար ։ — Մի՛ յիշեք անգամ, եԹէ կարդաք այս տողերն, — այն ձեռքն՝ որ գրեց զանոնք. վասն զի ես զձեզ այնքան կը սիրեմ — որ կ'ուզէի մոռցուիլ ձեր սիրելի մտքին մէջ — եթէ իմ վրաս մտածելն ձեզ նեղութիւն պատճառէր » ։

« Ո՛հ, ո՞ւր էր Թէ այս մարմինը, այս կարի տոկուն մարմինը — հալէր, լուծուէր, ցնդէր իբրև ցօղ. — կամ իցի՛ւ Թէ Յաւիտենականը հաստատած չըլլար — իւր վճիռը անձնասպանութեան դէմ ։ Աստուա'ծ իմ, Աստուա'ծ իմ ։ — Որքա՜ն տաղտկալի, հինցած, տափակ և ունայն — կը Թուին ինծ՝ այս աշխարհի սովորութիւնները ։ — Բո՜հ անոր վրայ. պարտէզ մ'է այն վընասակար խոտերու, — որ հունտի կ'երթան բորբոսնալ եւ կոչա. — Լի է անոնցմով և ուրիշ բան չկայ հոն... ։ Այս աստիճանին հասած ըլլա՛լ ։ — Հազիւ երկու ամիսներ կան, յորմէհետէ մեռաւ իւր ամուսինը, ո'չ, այդչափ ալ չի կայ ։ Այնպիսի ազնիւ տէր մը, իմ մօրս վրայ այնչափ խանդակաթ որ չէր ուզեր Թոյլ տալ որ երկնի հովերը — չատ խստութեամբ գան այցելել անոր երեսին ։ Եւ սակայն ամէն մը վերջ... — ա՜հ, չեմ ուզեր խորհիլ անոր վրայ ։ Ո՛վ փոփոխականութիւն, քու անունդ կին է ։ — Փոքրիկ ամիս մը դեռ չմաշեցուցած այն կօշիկներն, — որոնցմով իմ խեղճ հօրս մարմնոյն ետեւէն կ'երթար, — մինչ տակաւին իւր անարժան արցունքին աղը կը Թողու կարմրութիւն իւր ցաւագին աչաց մէջ ։ — Ո՜վ տրտմելի աճապարանք, սուրա՛լ այդչափ ճարպիկութեամբ դէպ ի սաւաններն ազգապիղծ անկողնոյ ։ — Այս լաւ չէ. ասկէ բարի վախճան մը՞ չկրնար ունենալ ։ — բայց փչրուէ՛, սիրտ իմ, վասն զի հարկ է որ լեզուս բռնեմ » ։

« Բովանդակ աշխարհ Թատր մ'է, — և բոլոր մարդիկ, այր և կին, դերասաններ են. — Կը մտնեն, կ'ելնեն. — և ամէն մարդ իւր կեանքին մէջ չատ դերեր կը կատարէ. — Իւր արարուածներն եօթը հասակներն են ։ Նախ մանուկը — որ կը ճչայ և կը փսխէ իւր սնուցիչին գրկայ մէջ ։ — Յետոյ լալկան դպրոցականը իր մախաղով — եւ վառվռուն, փայլուն դէմքով, որ խրբև խուխունջ մը ընդդարձ կ'երթայ, — ակամայ դէպ ի դպրոց ։ Յետոյ սիրողը — հնոցի մը պէս հառաչող ողբագին գեղօնով մը — ի պատիւ իւր սիրուհւոյն յօնքերուն. Վեցերորդ հասակը նեղցած, — կ'ըլլայ մաշիկներով (pantoufles) վտիտ խեղկատակ մը. — ակնոցը քթին վրայ, քովը մախաղ մը — իր լաւ պահուած երիտասարդական տափատով, որ հարիւր անգամ աւելի լայն կուգայ — իւր նեղցած գլուխներուն համար ։ Իր հաստ առնական ձայնը — մանկական Թերատ ձայնին փոխուած, — այլ եւս չչակի մը կամ եղէգի նուրբ հնչումները միայն կրնայ տալ ։ Այդ բազմարկածեան պատմութեան վերջին տեսարանը երկրորդ մանկութիւնն է, զուտ մոռացում իր անձին ։ — Այլ եւս չկայ ակռայ, չկայ աչք, չկայ համ, այլ եւ ոչինչ ։

Թենի Անգղիական գրականութեան պատմութենէն քաղեց

Բ.

ՄԱՍԻՍ եւ ՆՈՐԸՆԾԱՆԵՐԸ

Մեր վարիչ մարմինները ժողովրդեան հարազատ ներկայացուցիչնե՞րն են. կը կասկածինք, քանի որ ուսուցիչները քահանայ ձեռնադրուելով հոգաբարձութեանց խորհրդարանին դուռը ափ առնելէն Նախադաս կը համարին ծուխերուն տունը դեգերիլը ։ Զէ՞ մի որ բարոյական առաւելութիւն մ'ալ ակներեւ կայ, հոգաբարձութենէն չնորհ ակնկալելը՝ ժողովրդեան չնորհ բաշխելու կը փոխուի, ինչ որ արհամարհելի փոխանակութիւն չէ ։

Կոչումի, արժանաւորութեան խնդիրը յետոյ կուգայ. Նախ հաց՝ ապա կոչում (մեր գործերը աստնկ կ'երթան հոգ չ'է) ։

Եւ Մասիս տեսնելով որ ուսուցչութիւնը ելլելիք ճամբայ չէ՝ կորոչէ քահանայ ձեռնադրուիլ Գեր. Օրմանեան Սրբազանին ձեռքով ։ Նոյն Թերթը չերամի նման գոյն, ձեւ փոխելով կը պատրաստուի վերջապէս Թեմեան մը ըլլալ և Կրօնական բարձունքը Թռչիլ. բայց եկու տես որ մետաքսին հոտն իսկ Թողուցած չէ ցարդ ։

Բան մը սակայն մոռնալ կուտայ չատերու, այն է Թէ, երբ Մասիս Կրօնական սքեմը հագնելէն յետոյ սկսի բանասիրութիւնը, գիտութիւնը օգնութեան կոչելով, մեր Կրօնական պարզ ըմբռնումները կնճռոտել՝ չուտով բաղդը (կամ սխտորն) կարգադրուի, կըսէ գինքը և Յոյսին պէս պատրանքի կենԹարկուի ։

***

Արմաշու դպրեվանքը Կրօնական Թերթ մը հրատարակել ձեռնարկելով նորընծայ աբեղաներուն գիւրութիւն պիտի տայ իրենց հմտութիւնը փայլեցնելու, որով չօշափելի գաղափար մը պիտի տան հանրութեան իրենց քարոզչութեան աստիճանին վրայ, մինչեւ որ խօսելու և գործելու կարգերն ալ գան ։

Ապահով ենք այժմէն Թէ, Դպրեվանքը ազգին ակնկալածէն աւելի արդիւնաւոր եղած է, քանի որ Տեսչութեան և ուսուցչութեան կարողութիւնները անվիճելի են ։

Բայց խնդիր է Թէ գէԹ մեր ի վերոյ գաղափար մը ունի՞ն մեր տոհմակցաց ընկերական, մտաւորական իրարմէ անհուննապէս տարբեր աստիճաններուն վրայ ։ Յայտնի է Թէ առանց մեր ընկերական բազմաստիճան խաւերուն քիչ Թէ չատ տեղեակ ըլլալու երբ յառաջիկային հովուական պաշտօն վարեն՝ իրենց անձնուիրութիւնը ամուլ կը մնայ բաւական ատեն և այս բաւական ատենը բարոյապէս մեծ կորուստ է ժողովրդեան ։ Բաւ չենք ուզեր սակայն Թէ լռելեայն սորվելէն ետքը ծով մտնեն. այլ՝ ուսմանց և գիտութեանց իւրացումին հետ հետեւին, հետաքրքրին նաեւ Արմաշու չրջափակէն դուրսի կեանքին ։

Երեւակայեցէք ի'նչ խեղճ ու կրակ բան կըլլայ երբ հովիւ և հօտ զիրար չի ճանչնան. այսինքն չի հասկնան իրարու տրամադրութիւնը, ճաշակը և գաղափարները, բնականաբար երկուստէք դժգոհութեան պատճառներ պիտի ունենան և իրարու ընդ ակամբ պիտի նային միշտ. և յայտնի է Թէ հովիւն ալ իրաւունք ունի, հօտն ալ. ուրեմն ո՞վ է անիրաւը ։

Սակայն ժողովուրդը պիտի տուժէ միշտ և հովիւն ալ վհատութեան պէս բան մը պիտի զգայ, տեսնելով իր ուսման, հմտութեան և անձնանուիրութեան գրեթէ ապարդիւն մնալը ։

Ամենէն մեծ քաղցրութիւնը ժողովուրդի մը իր հովուին հետ առաջին վայրկեանէն սրտով կապուիլն է. ա'լ անկէ ետքը բարգաւաճումը ապահովուած է ։

ԶԱՐԵՀ ԱՓԱՏԵԱՆ

Իսկիւտար

ՄՕԶԱՅԻՔ

Տօքթէօռի մը գործատեղին մէջ.

—Գլխու պտոյտիդ ի'նչպէս է տեսնենք ։

— Աղէկ է, տօքթէօռ, բայց հիմակ ալ սիրտս սեղմուիլ սկսաւ ։

— Ա՛... ատիկայ ձեր ամուսինը կրնայ դարմանել, իմ գործս չէ, տիկին ։

— Իրաւունք ունիք, տօքթէօռ, ըսաւ գեղուհին, արդէն գլխու պտոյտիս մէկ ժամուն էր որ ձեզնէ դարման մը յուսայի ։

***

— Համբիկ աղա, աս չարԹու ինծի Փիստանցու մը նայէիր ։

— Տարեկան տարուան չինածդ երկու անգամ պիլէ չը հագար ։

— Ի՞նչ ընեմ, անցած տարուան Փիստանս նեղ կուգայ կոր վրայիս ։

— Աղէկ ա, այն ժամանակ քիչ մը լայն ձեւէիր տէ, հիմայ ինծի նեղութիւն չի տայիր նէ չէ՞ր ըլլար ։

***

Պատուհանէ պատուհան.

— Մատմազէլ Արտէմ, այս տարի գեղ երԹալու միտք ունի՞ք ։

— Այո՛, սակայն օդերը չտկուելուն կ'սպասենք ։

— Օդերը չտկուելուն կ'սպասէ՞ք. ուրեմն հաւաստի եղէք որ այս տարի մըտադրածնիդ՝ գալ տարի հազիւ պիտի գործադրէք ։

***

Առաւօտուն.

— Ինծի նայէ Աստուր աղա, զավզավաԹի բարա ձգէ տէ անանկ կնայ ։

— Մանրուկ չունիմ հիմայ, իրիկուան զավզավաԹ կը բերեմ ։

— Դա ցորեկին ուտելիք չունինք, ի՞նչ ուտենք ։

— Ատա՛մ դուն ալ, երկու երեք կնիկ մեյտեղեք նէ, անոր սաոր մի՞սը կը սպկսի ծեզի ։

***

ՄԱՅՐ ՈՒ ՏՂԱՅ

Կան մայրեր, որք իրենց միակ զաւակը ամուսնացնել կ'ուզեն երեսանց, մինչեւոր ներքուստ ոգւով չափ կը խորշին հարսի երես տեսնալէ. այս տեսակ մայրեր կը նմանին այն կարգ մը ագահներուն, որոնք չահիլ կը տենչան և չեն համարձակիր իրենց դրամը չահագործելու ։

Աճաւասիկ Ըանտիկ տուտուին աղջիկնեկը, որ գործունեայ և գեղեցիկ երիտասարդ մը եղած է, ամուսնանալ կը փափաքի, բայց իր մայրը դեռ չատ տըհաս կը գտնայ զինքը դրախտէն արտաքսուելու ։ Քսան և հինգ տարին դեռ չէ լրացուցած. քանի գործի տէր, ինչպէս կ'ըսեն ընդհանրապէս, եկուէտես որ այս մայր ու զաւակին աղջիկ հաւնեցնելը՝ չարԹուան պանք ու ուտիք օրերուն կը նմանի, մայրը աղցան ուտելէ անոյին չանցնիր, մինչդեռ զաւակը ախորժակի ամեն պահանջում ընդունելի կը գտնայ ։

Պարոն Համբիկ, իւր մօրը անկատար խոստումներէն՝ որ միշտ կ'ապահովէր Թէ իրեն գեղեցիկ հարս մը պիտի գըտնայ... [illegible] կորսնցուց, [illegible] իր գլխուն ճարը տեսնել, և տեսաւ ։ Օրիորդ Արմիկին սիրահարեցաւ, որ իրենցմէ չորս տուն վար կը բնակէր ։

« Զիք ինչ ծածուկ որ ոչ յայտնեսցի » կըսեն ։ Ըանտիկ տուտուն նախ կասկածներ ունեցաւ, բայց անցած կիրակի, որ Աղջի սպասէր, իր զաւակին չը գանդատիլը տեսնելուն, ալ բոլորովին համոզուեցաւ Թէ պարոն Համբիկ աղջկան մը սիրահարած է, ուստի մտադրեց գործն ստուգել ։

Աղջի իրիկուն, գլխերուան ճաչէն յետոյ, Ըանտիկ տուտուն իր զաւկին ըսաւ.

— Երէկ Սամաթիայէն աղջկան մը համար խապար պերին. աղուորութեանը ույար չկայ եղեր. երկու տուն, հաւուր քսէ նախըտ, էր աղէկ ալ ըռագի ունի ըսին, կալ չարտու մէյ մը երԹամ տեսնամ կըսեմ կոր ։

— Վազ անցիր, մարի'կ... քիմ պիլիր ինչ ալլըման է ։

— Ծօ տուն ալ կարգուիմ, կըսես, կըսես աղջկան չես հաւնիր ։

— Ե՞ս, եօխսա դուն. երկու տարիէն պէրիէ աղջկան մը չը կրցիր հաւնելու. քեզի բան մը ըսեմ, մարիկ, հեռուները փնտռելուս, մեր քովի Նիկողոս աղային աղջիկը ամենէն խերոմն է, ուսեալ, աղուոր, հայրն ալ օլտուխճա վարիէԹը տեղը պատուաւոր էնաֆ մարդ է ։

— Դա սա Արմիկի՞ն համար է ըսածդ, հեռո՜ւներ ըլլայ, ճիւիդ քար մը կապէ սար ինքզինքդ ծովը նետէ ։

— Հա ծովը պիտի նետեմ, ան պիտի առնեմ. տաշա ըսելիք մը ունի՞ս ։

— Իրարու խէր տեսնաք, վաղուընէ Թէպը չկայ ես կըլխս կառնեմ կերԹամ ։

— Բեզի բան մը ըսեմ. դուն տեղդ նստէ, ես կերԹամ սսա մը կը բռնեմ գլուխս տինձ կը նստիմ ։

Այս միջոցին տանը դուռը բաղխեցին ։

— Դա աս ատեն ո՞վ է նայիմ, ըսաւ Ըանտիկ տուտուն, դրան չուանը քաշելով ։

— Պարեւ ձեզ, աչքերնիդ կը խաղա՞ր կոր, ձայնեց ծանօթ ձայն մը ։

—Վա՛յ, դո՞ւն ես, Աէմ տուտու, հրամմեցէք, կերակուր կերա՞ծ ես ։

— Հապա, հուսա տեղ մընէի, կե-

բակուրի չը Թողուցին, հայտէ ըսի ճամբուս վրայ է խախվէն ալ հոս խմեմ. ընտո՞ր ես Համբիկ աղաս, տահա քեզի փեսայ չը՞ պիտի ընենք ։

— Ինչ ընեմ Ալէմ տուտու, մայրս աղջկան մը չը կրցաւ հաւնելու քի հարսնիք մը ընէինք ։

— Սուտ է, Թէպէրին աղջիկը կտայ չուզեց, ինչ ունէր, խումրիի պէս սաճիկ էր ։

— Կեցեր ինծի անանկ պաղպաղուքին խօսքը կընէ․ փատաննայի մը կտոր․ սուառէի մը մէջ երկու խօսք անգամ չը կինար ընել ։

— Կէշ աղջիկ չէ ամա, քիչ մը Թուսթուխ է, ըսաւ Ալէմ տուտու, Թէ՛ մօրը և Թէ զաւկին համամիտ գտնուելու համար ։

— Զայէր հարսս մէճլիսներու էյլէն ճէ պիտի ընէի, էս մօրմէս ինչեմ սեւսեր նէ ան կերթամ․ մեղքդ քաշեմ, Ալէմ տուտու, Նոր հարս էի նէ, լման իրեք ամիս կեսուրոջս տէմը էլփէնչէ կեցած էի ։

— Անանկ է եա, հալխին աղջիկը՝ զահէր քուկին գերիդ էր ։

— Ինչ ըսել է, մենք հոգի չունէ՞նք․․․ ։

— Կիւճդ չի գայ ամա, Ըռնոփիկ տուտու, հիմակու աղջիկները պաշխա զանցայով մեծցած են, ան մեր ատենի բուսումին նայելու ըլլաս նէ, տանը տըռլիկը կաւրուի․ ամա չեմ ըսեր քի ամբարտաւան Թափլյէթ ունենայ․ էլպէթտէքի հարս բամբիդ վարքը բարքը տեղը ըլլալու է ։

— Աստուծոյ համար դուն ըսէ, Ալէմ տուտու, սա մեր քովի Նիկողոս աղային աղջիկը գէ՞շ աղջիկ է ։

— Աղէկ, Թէրպիյէլի է տէյի լսեր եմ ամա, եավրում, ներսի դին ո՛վ կիտէ ։

— Դա առտուընէ մինչօք իրիկուն սիւսերը կուտայ, բէնճիրէէն առջին կը նստի ։

— Էյ աղջիկ մը պատուհանին առջին նստելով ի՛նչ կըլլայ, այդ հաշւով աղջկան տէր եղողը տանը պատուհան չինել տալու չէ ։

— Տահա քուկին կլխէդ Սամ էֆէնտի կը փչէ, անոր անտեղը ես կիտեմ ։

— Բեզի բան մը ըսեմ, մարիկ, ես կարգուելէ վազ անցայ, իմ տեղս դուն կարգուէ, երկու խօսք պակաս ըլլինայ, ըսելով պարոն Համբիկ իր խուցը քաշուեցաւ ։

Հետեւեալ իրիկունը պարոն Համբիկ տուն չէր գացած ։ Ըռնոփիկ տուտուն՝ յայտնի ընել չէր ուզեր, բայց իր զաւկին բացակայութեան նկատմամբ մեծ անձկութեան մէջ էր ։

Ամուսնանալ փափաքող երիտասարդ մը, եթէ այսպէս իւր ընտանեաց կողմէ խոչնդոտներ յարուցուիլը տեսնայ մի, ինքը իր գլխուն կայր գլուրայն ընտրութիւն մը պիտի ընէ վերջապէս, որուն հետեւանքը շատ անգամ, ընտանեկան պառակտումներու պատճառ կ'ըլլայ դըժբաղդաբար ։

Ե. Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

—

Հեռո՛ւն, շա՛տ հեռուն, սաղարթախիտ այգեստաններով զուարթացած բլրակի մը կողը՝ ճեղքուած ահագին ապառաժի մը բարձրէն՝ Շորշորնէ որ իր փրփրուն ջուրերուն հոսանքը վար կը թափէ, վա՛ր՝ նեղ ու խորունկ ձորի մը մէջ՝ ուր ճերմակ ալիքներ մանչելով պատերը կը լիզեն ։

... Շո՛ր շոր, շո՛ր շոր, սեւամաղձ մենաձայնութիւն մը՝ գորանիրու ճայթող ու սուր կանչիւններուն խառնուած՝ կը յուզէ սիրտդ և կը վրդովէ մարդլայնատարած դալար վայրերու լռիկ հանդարտութիւնը ... իսկ ձորին ալեկոծեալ հոսանքը՝ ուրեք ուրեք ահեղ ժայռերէ դիմադրուած՝ չարունակ խոյս կուտայ, սպրդելով դաշտերու մէջ կանաչաւէտ․ տակաւ կ'անհետանայ նա, կը սլանայ վերջապէս՝ ձգելով երազուն ու սեւեռած աչացդ առջեւ կապոյտ հորիզոնը ։

* * *

Ըսի՞ թէ Խարբերդէն կէս ժամ կը տեւէ ։

Գարնան սկիզբէն մինչեւ աշնան վերջերը, տեղացի կայտառ ու կորովի երիտասարդներ, ցորեկուան տաժանակիր աշխատութիւններէն պարտասած և հըպատապ տաքութենէն չնչասպառ՝ իրենք զիրենք մեա մերկ այդ ձորին ահագին բարձրութենէն վար կը նետեն․ պահ մը կը ճակատին կուտակուած ալեաց դէմ ու յանկարծ ամէնքը մէկէն անյայտ կ'ըլլան, ջուրերուն ներքեւը կը խորասուզին ։ Այժմ դիտողները կ'ահաբեկին, կը տրտմին, ջրոյ մակերդակը կը պղպըջայ․ և ահա քանի մը վայրկեան յետոյ՝ բերկրալի ծափահարութեանց որոտումը կը յաջորդէ տխուր լռութեան․ լողացողները բերաննին աւազ առած հպարտութեամբ եզերքը կուգան ։ «Ապրի՛ս ծօ Պօղո՛ս, ապրի՛ս» եւայլն ցնծութեան աղաղակներ չորս կողմէն կը թնդան ։

* * *

Խարբերդցիք Շորշորին վրայով շատ մը աւանդութիւններ ունին, ըստ ոմանց՝ Ս. Յովհաննէս դաւազանը գետինը զարնելով այդ ջուրը երեւան հանած է. ուրիշներ կ'աւանդեն թէ՝ ջաղացք դարձնելու համար նախնի Հայերէն փորուած վտակ մ'է ։ Ասոնցմէ զատ դեռ ուրիշ առասպելներ շատ կը պատմուին ։

ԶԱՐԷՀ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔԻՐՆԵՐՈՒՆ

— Հետեւեալ վաւերական դէպքը կը կարդանք անգլիական թերթի մը մէջ ։

« Գլանդի մէջ (Ֆրանսա) տիկին Լէժէռ աղջիկ զաւակ մը ծնաւ, որ մէկ մարմնոյ վրայ երկու կատարեալ գլուխներ ունի․ նորածինը քաջառողջ է եւ ապրելու ամէն նշաններ ցոյց կուտայ ։ »

Սակայն նոյնքան անակնկալ մ'է կարծեմ երբ ըսեմ թէ նոյն թեմին երէցին հրամայուած է մկրտութեան կըրկնակ արարողութիւն կատարել երկու տարբեր անուններով ։

— Կ'ըսուի թէ Թռչունները կը Թողուն իրենց բոյնն համաճարակ մը ծագելէն երեք օր առաջ․ եւ ասիկա հաստատուած է երբ վերջին անգամ Համպուրկ քոլերայէ վարակուեցաւ ։

1884ին մի եւ նոյնը պատահեցաւ Մարսիլիայի եւ Թուլօնի մէջ․ հիւանդութենէն երկու երեք օր առաջ, բոլոր Թռչունները հինէ գացած էին, որ ազատեցաւ այս մահացու աղէտէն․ եւ այն ատեն միայն դարձան՝ երբ ախտը բոլորովին անհետացած էր ։

— Աշխարհիս մէջ ամենէն Թանկագին հեծելանիւը, որուն անիւները զուտ ոսկիէ շինուած են, վերջերս Իտալիոյ Թագուհւոյն ընծայուեցաւ ։

— Վիրաւոր եւ յոգնած կոկորդներու համար մէկ հատիկ դարման մ'է պաղ Թէյը, զօրաւոր ըլլալու պայմանաւ ։ Շատ մը նշանաւոր երգիչներ կը գործածեն զայն ։

— Իտալուհի մը, որ երեք սիրահարներ ունէր, և չէր գիտեր թէ ո՞րու հետ ամուսնանայ, հետեւեալ միջոցը կըրցաւ խորհիլ բաւական մտածելէ վերջը և ազատիլ այս անել վիճակէն ։

Երեք Թեկնածուներուն անունները գրեց երեք տարբեր հաւկիթներու վրայ եւ յանձնեց իւր բաղդը՝ Թխսելու պատրաստ հաւու մը Թեւերուն ։

Երկար սպասումէ մը վերջը, ընտրեց այն երիտասարդը, որուն անունը կրող հաւկիթը ամէնէն առաջ Թխսուած էր ։

— Պուէնոս-Այրէսի մէջ՝ մի միայն ոստիկանութիւնը քաղաքներու մէջ սուլելու արտօնեալ է, իսկ այն ամէն քաղաքացիք, որոնք կը համարձակին այս օրէնքը առկոխել, անմիջապէս կը ձերբակալուին ։

— Փորձով հաստատուած է որ սեւ մազը աւելի զօրաւոր է քան խարտեաշը․ սեւ մազի թելը կրնայ 113 կրամի ծանրութեան տոկալ, իսկ խարտեաշը 75 կրամին տեղի կուտայ ։

— Տարուան մէջ ամենէն երկար ցերեկը 19 ժամ է Ս. Բեթերսպուրկի մէջ, 17,25 ժամ Լոնտոնի մէջ, 17 ժամ Համպուրկի մէջ, 15 ժամ Նիւ Եորքի մէջ ։

ԱՐՇԱԿ

Քաղաքական լուրեր

Անողոք ճակատագիրը մօրուի մը նախանձոտութեամբ չքաշեց Ռուս ժողովրդեան ուրախութիւնը, և ցորեն հնձող գերանդաւորի մը պէս Գոտինքիի հրապարակին մէջ մտնելով հազարաւոր մարդիկ զգետնեց ։

Ռուս ժողովուրդը և անոր հպատակասէր Վեհապետը թէեւ եղած ցաւալի արկածին համար չափազանց յուզուեցան, բայց իբրեւ ճշմարիտ քրիստոնեայ, Նախախնամութեան տնօրէնութեան համակերպեցան անտրտունջ՝ և Թագադրութեան հանդէսին յաջորդող պաշտօնական ընդունելութիւնք և խրախճանութիւնք տեղի կ'ունենան ըստ վաղնչուց սովորութեան ։

Վերջերս, Զարը և Զարուհին, Կրանովիլիթախա պալատին մէջ ընդունեցին դիւանագիտական մարմնոյն բարեմաղթութիւնները ։

Նախ, Ռուս տէրութեան դաշնակից Ֆրանսայի դեսպան Պ. Մօնթէպէլլօն պատիւ ունեցաւ իւր յարգանքները մատուցանելու Թագապսակ Ինքնակալին ։

Ապա, ֆրանսական պատուիրակութեան պետ զօրավար Պուատէֆըռ՝ յանուն Հանրապետութեան Նախագահին և յանուն իւր ազգին կառավարութեան ու բանակին բարեմաղթութիւններ ըրաւ ։

Կայսրը զօրավարին սիրալիր խօսքեր ընելէն ետքը, անկէ խնդրեց որ իւր ջերմ շնորհակալութիւնները արտայայտէ, թէ՛ պետութեան Նախագահին և թէ՛ անոր ծովային ու ցամաքային զօրութեանց վարիչներուն ։

Ասոնցմէ ետքը՝ դեսպանք, արտասովոր պատուիրակք և Պուխարայի ու Խիվայի էմիրք զատ զատ ընդունուեցան Վեհ․ Նիքոլա Բ․էն, որ անոնց բարեմաղթութիւնները հաճութեամբ ընդունեց ։

Գիշերը, Քրեմլինի մեծ պալատին չքեղ սրահներուն մէջ տրուած պարահանդէսը՝ պարզ ընդունելութիւն մըն էր, որովհետեւ չպարեցին ։

Սրահներուն մէջ լեցուած բազմաթիւ հրաւիրելոց մէջէն արարողապետները կարապետեցին կայսրը ու կայսրուհին, որոնց կը հետեւէին իշխանք, դեսպանք և աւագանին ։

Երկրորդ շրջանին, Կայսրուհին, ընկերացած դեսպանական մարմնոյն երիցագոյն անդամ Օսմանեան դեսպանին, արքայական խումբին առջեւէն կ'երթար ։

Երրորդ շրջանին՝ Կայսրուհին Ֆըրանսայի դեսպանին կ'ընկերանար, իսկ իւր Օգոստափառ ամուսինը, Թեւը Մօնթէպէլլօ կոմսուհւոյն տըուած էր ։

Երրորդ շրջանէն ետքը, երիցութեան կարգաւ, դեսպանք և դեսպանուհիք պատիւ ունեցան հետըզհետէ ընկերակցելու Զարուհւոյն և Զարին ։

Թագաւոր կայսրը հագած էր պահակ ասպետաց համազգեստը, իսկ Կայսրուհին արծաթայեռ վարդագոյն մետաքսեայ շրջազգեստ մը ։ Բոլոր տարազք ռուսական էին, և կայսրուհին ու իշխանուհիք ծանրագին ադամանդներ կը կրէին ։

Գահոյից սրահին մէջ, ամենուն աքանչացման առարկայ եղած էին, ի տես դրուած և կայսեր նուիրուած ոսկի և արծաթ անօթները ու կայսերական Թագերը, Երկրագունդը և Մականը ։

Իսկ պալատին պատուհաններէն կը տեսնուէին, Մոսկուայի ամառնային կարճատեւ գիշերը լուսաւորող և Քրեմլինի աշտարակներէն հոսող ելեկտրական լուսոյ հեղեղները ։

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ Ի ՄՈՍԿՈՒԱ

Զարին Թագադրութեան առթիւ ժողովրդեան նուիրուելիք բաժակները Գատինքի հրապարակին մէջ բաշխուած ատեն, խուժանը ճզլրար հրմշտկելով, հազարաւոր մարդիկ կոխոտուեցան ։

Քօլնիշէ Զայթունկ լրագրին տըրուած տեղեկութեանց համաձայն, 500,000 հոգիի տրուելիք կերակուրները 400 տաղաւարներու մէջ դըրուած և տաղաւարները ժողովրդեան մերձեցումէն զերծ պահելու համար՝ 50 մէթր լայնութեամբ ու 8 մէթր խորութեամբ խրամ մը բացուած էր․ ահա այս փոսին մէջ ինկած են հազարաւոր մարդիկ, որոցմէ ցարդ 2700ին մահը ստուգուած է․ հազարաւորներ ալ վիրաւորուած են, աւելի կամ պակաս ծանր կերպով ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Գահիրէ․ — Եգիպտական կառավարութիւնը որոշեց Կարմիր ծովէն եկող ուխտաւորները խիստ մաքրութեան ենթարկել Ճէպէլ Էլ Թօրի մաքրանոցին մէջ ։

Բէլկրատ․ — Պ. Բրիւկըր Նախագահը՝ քաղաքական դատապարտեալներէն երկու հոգի ալ արձակեց ։ Հիմայ ընդհանուր կացութիւնը բաւական բարւոքած կը համարուի ։

Պրիւսէլ․—Գոնկոյի մէջ երկաթուղեաց շինութեան օրինագիծը հաստատուեցաւ Ծերակոյտէն ։

Հռոմ․—Եթովպական լեռնադաշտին վրայ ժանտատենդը գրեթէ բոլորովին դադրեր է, Իտալիայէն հոն ջուր ղըրկուելուն շնորհիւ ։

Վիեննա․ — Ֆրանց Եօզէֆ կայսրը՝ Աւստրօ-Մաճառ պատուիրակութիւնը ընդունելով՝ յայտարարեց թէ Երրեակ Նիզակակցութիւնը կարողացած է պահպանել խաղաղութիւնը․ յարեց նաեւ թէ Պուլկարիոյ իշխանին ճանաչումը նըպաստած է եւրոպական խաղաղութեան ամրապնդման ։

Հռոմ․ — Պազէէն կը հեռագրուի թէ Ատուայի ճակատամարտէն ողջ մնացած եւ Հապէշաց ձեռքը գերի ինկած Իտալացիք վերադարձած են իտալական բանակատեղը ։

Սօֆիա․—Ի մօտոյ Սօֆիայի մէջ պիտի տեսակցին Ֆէրտինանտ իշխան, Սերպիոյ Աղեքսանդր Թագաւորը և Չեռնակորայի Նիքիդա իշխանը ։

Գահիրէ․—Հանրային պարտուց վարչութիւնը, այսօր հարիւր հազար ոսկի ալ վճարեց կառավարութեան՝ իբրեւ վերջին Թերհաշիւ, Սուտանի արշաւանքին համար որոշուած կէս միլիոն ոսկւոյ գումարին ։

— 7 —

ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ԿՏԱԿԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ

Յ. Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

«—Իրաւունք ունիս, ըսաւ, Օհանիս վիզէն ոսկի բարակ շղթայով պզտիկ խաչ մը կախուած է, որուն ետեւի կողմը Ս. և Կ. գիրերը փորագրուած են. այդ խաչին ձախ թեւը ներս հրուելով ետեւի կողմը կը բացուի․ մէջը մազի փոքրիկ տրցակ մը կայ․ այն անսիրտ կնոջ մազերէն ձեռքովս կտրած, այդ փոքրիկ խաչին մէջ զետեղած եմ ։»

Ու վհատօրէն գլուխը երկու ձեռացը մէջ առաւ ։

«—Սիրայիր, բարեկամ, ըսի Աստուծոյ ողորմութիւնը մեծ է, կ'երդնում որ զաւակդ գտնելու համար ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ ։

«—Շնորհակալութիւն, ըսաւ ձեռքս ուժգին սեղմելով, հիմակ Միսս բարով, Թերեւս մէկ մ'ալ զիրար չը կարենանք տեսնել, տուած հասցէս չմոռնաս և . . . ընելիք առաջարկութիւնս չեմ յուսար որ քեզ վշտացնէ․ եթէ ստակի պէտք ունենաս, առանց քաշուելու գրէ ինծի ։

«—Եթէ պէտք ունենամ, խմաց կուտամ, ե՞րբ պիտի մեկնիս ։

«—Հիմայ այս ժամուս կը մեկնիմ, նախ և առաջ ուղղակի Ֆրանսա պիտի երթամ, եթէ այն Թշուառականը գըտնամ, վրէժս պիտի լուծեմ, ըսաւ խուլ ձայնով մը և ոտքի ելնելով կրկին ձեռքս սեղմելէ յետոյ մեկնեցաւ սենեակէս ։»

Աղա Միքայէլ Պ. Սուչօի պատմութիւնը աւարտելէ յետոյ յարեց.

—Այն ժամանակէն ի վեր ութը տարի է, բոլոր ըրած հետազօտութիւններս ապարդիւն ելան, թէ և յոյս մը չունիմ, սակայն եթէ այդ տղան գտնուի, շատ ուրախ պիտի ըլլամ ։

Բարեկամիս խօստացայ որ ձեռքէս եկածն ընեմ․ տասն օրի չափ գործերնիս կարգադրելէ վերջը, աղա Միքայէլ Ֆօքշան վերադարձաւ ։

Ցանվար ամսոյ մէջ առաւօտ մը բուքը անընդհատ կը տեղար փողոցներու մէջ, ուր հազիւ կ'երեւէին մի քանի անցորդներ, որք ահագին մուշտակներու մէջ պլորուած, խուճապով կարծես լոյս կուտային տեղացող ձիւնին առջեւէն ։

Սենեկիս պատուհանին առջին նըստած տարտամօրէն փողոցը կը դիտէի, երբ դագաղակիր կառք մը ուշս գրաւեց․ հայ մը մեռած ըլլալու էր, որովհետեւ կառավարին քով թեմին հայոց քահանան նստած էր․ կառքին ետեւէն պատառուն զգեստներով բոկոտն տղեկ մը կ'երթար արտասուելով․ տասն կամ տասներկու տարեկան հազիւ կերեւէր․ այս տխուր տեսարանը չափազանց յուզեց զիս․ մտադրեցի նոյն օրն իսկ Տէր հօր դիմելով տեղեկութիւն խնդրել յիշեալ տղեկին նկատմամբ․ Թէյամանին ջուրը եռալ սկսեր էր․ առաւօտեան թէյս պատրաստեցի, քանի մը անհրաժեշտ նամակներ կար գրուելիք․ թէյս խմելով այդ նամակներն ալ աւարտելէ յետոյ, երբ կը պատրաստուէի դուրս ելնել, զանգակին հնչիւնը հիւրի մը գալուստն իմացուց․ անմիջապէս սենեկիս դուռը բացի, տեսնելու համար թէ ո՞վ էր եկողը ։

—Ողջոյն քեզ, ըսելով Հայր Ստեփաննոս առաքինի քահանան սենեակս մտաւ, առաւօտեան դագաղակիր կառքը առաջնորդողը ։

—Տէր հայր, ըսի, ես ալ հիմայ ձեզ տեսնել պիտի գայի ։

—Զաւակս, գիտնալով որ գթրագդներու պաշտպանութիւնդ չես գլանար երբէք եկայ գթութիւնդ հայցել որբ և անտէր տղեկի մը համար ։

—Տէր հայր, կարծեմ ձեր ըսելիքը կիսովին գիտեմ, այս առաւօտ յուղարկաւորութեան մը երթալնիդ տեսայ, դագաղակիր կառքին խեղճ տղեկ մը կ'ընկերանար արտասուելով, ահա ես ալ այդ տղեկին նկատմամբ տեղեկութիւն խնդրել պիտի գայի ձեր սրբութենէն ։

—Օրհնեալ ըլլայ Նախախնամութիւնը, ըսաւ քահանան ուրախութեամբ․ ես ալ այդ որբ տղեկին համար ձեր պաշտպանութիւնը խնդրել եկայ խեղճին այդ Թշուառ մայրը այս գիշեր հոգին աւանդեց որ տան դժնդակ պատմութիւնը խիստ տխուր տպաւորութիւն մը կը թողու մարդուս վրայ ։

—Խնդրեմ, Տէր հայր, կրնա՞ք ըսել ինծ թէ Ռումանիացի՞ թէ ուրիշ երկրէ էր այդ խեղճ կինը ։

—Ահաւասիկ իւր պատմութիւնը․ երէկ իրիկուն Թաղապետութեան հիւանդանոցէն հայազգի հիւանդի մը համար զիս ուզեր էին․ անմիջապէս հիւանդանոց ներկայացայ, հիւանդապահի մը առաջնորդութեամբ հայազգի կնոջ մը անկողնոյն քով գացինք ու հիւանդապահն հեռացաւ․ կինը զիս տեսնելուն, կիսովին նստիլ փորձեց, բայց ուժաթափ գլուխը բարձին վրայ ինկաւ․ անկողնին սնարին քով պատառուն հագուստներով տղեկ մը կայնած էր, որ ձեռները տաքցնելու համար մօրը վերմակին տակ դրած էր․ Այս կինը թէ և երեսուն տարու հազիւ կար, տեսնողը յիսուն տարու պիտի կարծէր ։

—Աղջիկս, ըսի, ահաւասիկ եկայ եթէ պատրաստ ես հոգւոյդ փրկութեան վըրայ խօսինք ։

—Հայր իմ, ըսաւ նուաղուն ձայնով մը, ես մեղաւորուհի մըն եմ, գործած յանցանքիս պատիժը վ ուլի կրեցի․ թէ և արժանի չեմ ներման, բայց այս զաւակս անմեղ է․ ուստի կ'ուզեմ, եթէ կարելի է, անոր ապագան ապահովել ։

—Աստուծոյ մեծ ողորմութենէ յոյսդ մի կտրեր, աղջիկս, ըսի ։

—Ամուսնոյս ներողութեան չըկրցի արժանանալ, կը տեսնա՞ս, հայր իմ, որ ներման արժանի եղած չեմ․ յիրաւի ես այն մարդուն կեանքը խորտակեցի․ խաբեբայ մոլորիչ մը ամուսնոյս նախադասելով, ամուսնական յարկէն խոյս տուի․ այս միակ զաւակնիս յափշտակելով իրմէն․ ես որ անշան ընտանիքի մը կը վերաբերէի, վեհանձնօրէն իւր ձեռքն ու սիրտը միանգամայն ինծ նուիրեց, յետոյն աղքատութենէ հարստութեան գագաթնակէտը բարձրացուց և ես այս մարդն ուրացայ, վասն մը հետեւելու համար, ո՜հ, անէ՜ծք իմ գլխուս ։

Եռտանեա պուրկ․—Պ․ Բրիւկեր Նախագահը պաշտօնապէս հերքեց այն զրոյցը թէ, Գերմանիոյ և Թրանսվաալի մէջ դաշնագիր մը կնքուած ըլլայ։

Բէլին․—Ի Նանքին չինացի զինուոր մը սպաննեց գերման սպայ մը։ Գերման նաւախումբը ցոյց մ'ըրաւ նաւահանգըստին մէջ։

Գահիրէ․ — Հնախօսը բոլորովին անհետացաւ Եգիպտոսէն։ 48 ժամէ ի վեր ո՛ և է դէպք չէ պատահած։

Ազգային լուրեր

Չորեքշաբթի, Պատրիարքարանի մէջ Քաղաքական Ժողովը Ամեն․ Ս․ Պատրիարք Հօր Նախագահութեամբ նիստ ըրաւ և զբաղեցաւ օրակարգին վրայ գտնուած ինչ ինչ խնդիրներով։

Վաղը, կիրակի, Ս․ Կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ տօնին առթիւ, Սրմաքէշ Դըպրեվանուց մէջ, Գեր․ Օրմանեան Սրբազան գաւազանի իշխանութիւն պիտի տայ եօթն աբեղաներու, որ անցեալ տարի այս միջոցները ձեռնադրուած էին։

Ցիշեալ աբեղաները, որ Դպրեվանուց երախայրիքն են, հաստատութեան հիմնական կանոնագրին համաձայն, իբր ընթացաւարտութեան պայման, մէկ մէկ քննական երկասիրութիւն ալ պատրաստած են։

Սամաթիոյ նորընտիր Թաղ․ Խորհրդոյ 12 անդամներէն չատերը հրաժարական մատուցած են և մնացեալներն ալ իրենց եղած հրաւէրին պատասխանած չըլլալով՝ Նախորդ Թաղ․ Խորհուրդըն, յատուկ տեղեկագրով, իրողութիւնը Ամեն․ Ս․ Պատրիարք Հօր հաղորդեց, և Թաղ․ Խորհրդարանի բանալիները Ն․ Ամենապատուութեան յղեց։

Ն․ Ամենապատուութիւնը նկատելով որ պաշտօնաւարտ Թաղ․ Խորհուրդ մը, ըստ օրինի, պարտի իր պաշտօնը շարունակել մինչեւ որ նոր Խորհուրդ մը իր պաշտօնին ձեռնարկէ․ եւ նկատելով որ նոր Թաղ․ Խորհուրդը բանալիները զրկելով օրինաց հակառակ ընթացքի մը մէջ գտնուած է, ուստի ետ ղրկեց այդ բանալիները ու ազդարարեց ղրկողներուն որ իրենց պաշտօնը շարունակեն մինչեւ նոր Թաղ․ Խորհրդոյ մը պաշտօնավարութեան սկզբնաւորութիւնը։

Պանդրմայէն եւ շրջականերէն Ծաղիկի բաժանորդագրուիլ փափագողք թող բարեհաճին դիմել առ Լուսնթագ էֆ․ Կարապետեան։

Ներքին լուրեր

Զաւեփչը․ — Հինգշաբթի երեկոյ, Ռուսիոյ կայսեր եղբայրը, Եօրկէյ մեծ դուքսը Զաւնիձա զբօսանաւով Իգմիտէ ծովախորշը ժամանեց․ Խաղախայ Աթամանը երկու երեք օրի չափ Մեծ Կղզին մնալէն յետոյ Սէվաստոբոլ պիտի ուղեւորի։

Պաւսօնեայք․—Եպարքոսական պաշտօնագիր մը ամէն կողմ ազդարարեց որ խիստ ուշադրութիւն ըլլայ, կարող, պարկեշտ և հաւատարիմ անձեր պաշտօնի կոչելու՝ կառավարական ամէն տեսակ ծառայութեանց համար։

Ցանձնաժողովք․ — Համիտիյէ հեծելագունդերը քննելու պաշտօն ունեցող զինուորական յանձնաժողովը մօտերս Տրապիզոնէն պիտի ուղեւորի։

Հանգստեան թոշակ․— Ուրֆայի Նախորդ կառավարիչ Հասան Ֆէհմի բաշային երկու հազար դրուշ անպաշտօն միճակի թոշակ յատկացուեցաւ։

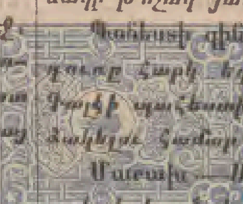

[illegible] զինուորք․ — Սպարապետի [illegible] հարկ եղած տեղը գրեց, Պաշ [illegible] զինուորաց վաշտը արձակելու համար։

Մատախ․—Ճելանիկի շրջակայքը մարախ երեւցած ըլլալով՝ վիլայէթին երկրագործական քննիչը հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է։

Քոլերա․ — Այս պատուհաս համաճարակը Աղեքսանդրիայի և Գահիրէյի մէջ հետզհետէ կը սաստկանայ։

Ակուծ․—Իզմիրի մօտ, (անցեալ երկուշաբթի) աղքատ կին մը երկաթուղւոյ կառախումբին տակ մնալով անմիջապէս մեռեր է։

Կուսակալ․—Կրէտէի նահանգին նորընտիր կուսակալ ու զինուորական հրամանատար Փէրիգ Ապտուլլահ բաշա իր պաշտօնատեղին ժամանեց։

Գում գափուի Ոճիրը․—Շաբաթ օրուան Թուրք լրագրաց մէջ հետեւեալը տեսնուեցաւ։

«Աոջի իրիկունը, ժամը 11½ին, Գում գաբուի մէջ Հայ մը ոստիկանութեան քմխօշա Մարգար էֆէնտին ռէվոլվէռով վիրաւորեց և փախաւ։»

«Ոստիկանութիւնը փութով քննութեանց ու խուզարկութեանց ձեռնարկելով հաստատեց թէ՝ վիրաւորողն է եազմաճիի աշակերտ Սամիկ անունով անձ մը և թէ Գում գաբուի Հայոց Պատրիարքարանի եկեղեցւոյն նկուղին մէջ թաքչած է։ Սամիկ ըստ օրինի ձերբակալուելով բանտարկուեցաւ ոստիկանութեան դրան բանտին մէջ։»

Մարդասպանութիւն․ — Անցեալ գիշեր, Դանըրճայի մէջ, չիմանի Րէճէպ՝ խաւհուէճի Մուհիէտտին անուն անձը սպաննեց հետեւեալ պարագաներուն մէջ։

Մուհիէտտին իր տունը հրաւիրելով Րէճէպը ուզեց խեղճ հիւրէն վրէժ լուծել, երկու տարի առաջ իրեն ըրած մէկ ծանր խօսքին համար։ Րէճէպ խնդրեց որ այդ կարգի հին կռիւները մոռնայ, բայց Մուհիէտտին եւս առաւել բորբոքելով դաշոյնը քաշեց և Րէճէպին վրայ յարձակեցաւ, սակայն չիմանճին մարդասպանին դաստակը բռնելով ձեռքէն խլեց դաշոյնը և անով սպաննեց խաւհուէճին։

Դարձեալ, երեքշաբթի երեկոյ Պոլսոյ Պալըք բազարի կողմը, Մըսըր Չարշըի դրան առջեւ, Նկյտէցի Մէվլուտ և Խարբերդցի Ալի, դրամ աւրելու խնդրոյ մը առթիւ, իրարու հետ կռուիլ սկսան։ Ալի սաստիկ բարկանալով դաշոյնը մխեց Մէվլուտի կուրծքը։ Վիրաւորեալը քիչ ետքը հիւանդանոցին մէջ մեռաւ, իսկ մարդասպանը ձերբակալուելով կատարուած ոճիրը ինք ըրած ըլլալը խոստովանեցաւ։

Ժանտատենդ․—Կ'իմանանք թէ Տիարպէքիրի մէջ տակաւին թիֆօն կը շարունակէ։

Շերամ․—Պրուսայի մէջ այս տարի շերամը խիստ առատ է։ Այս տարի անցեալ տարուան հետ բաղդատելով՝ հարիւրին տասն և հինգ աւելի շերամի հունտ թխսուած է։

Տեղատարափ․ — Պիթլիսի Վարդոյ գաւառակին մէջ տեղացած հեղեղանման անձրեւներէն Կիւմկիւմ գիւղին մէջ տասնի չափ տուներ և ախոռներ փլեր են։ Փլատակաց տակ մնացողներն ազատուեր են բաց ի Խաչօ անուն անձին աղջիկէն, որ մեռեր է։

Ցոյն բարեսէրք․— Վախճանեալ Միւզիւրիս բաշայի ժառանգորդք, Առնավուտ քէօյի յունական նորակառոյց եկեղեցւոյն ի նպաստ 600 ոսկի տուին։ Էթիէն Միւզիւրիս պէյ 200 ոսկի ալ զատ նուիրեց, իսկ Պ․ Սթավրօ՝ 100 ոսկի։ Գիւղին յոյն երեւելիներն ալ զանազան գումարներ տուին այդ նպատակաւ։

Կարմրախտ․—Պէրութի մէջ կարմրախտ երեւան ելած է, ուրկէց բազմաթիւ տղաքներ կը վարակուին։

Ողողում․—Ապրիլ 20ին, գարնանային յորդառատ անձրեւներուն պատճառաւ, Տիարպէքիրի Սեւերէկ գիւղաքաղաքին շուկային մէջէն անցնող գետակը յորդեր 118 խանութ, հինգ տուն և թաղապետութեան խանին մեծ մասը փլուցեր է, հինգ մարդ ալ հեղեղէն քշուելով խեղդուեր են։

Իսլամ ուխտաւորք․ — Հիճազէն տեղեկութիւն կը տրուի թէ, իսլամ ուխտաւորք առողջ և անդորր վիճակի մէջ են ու տակաւ կը վերադառնան իրենց տեղերը։

Վիճակահանութիւն․—Արեւելեան երկաթուղեաց պարտաթուղթերուն վիճակահանութիւնը, յետ այսօրիկ փոխանակ Փողերանոցին մէջ կատարուելու, Հանրային Պարտուց Վարչութեան նոր շէնքին մէջ պիտի կատարուի։

Գողութիւն․—Կիրակի, նաւամիտ շոգենաւներու ընկերութեան դրամատուները գողեր մտան և դրամարկղը կոտրելով մէջը գտնուած 1990 ոսկին գողցան։ Այս դրամէն՝ 400 ոսկին անօրէն Պ․ Բարաճայի կը վերաբերէր, իսկ մնացեալը ընկերութեան։

Քանի մը կասկածելի անձեր ձերբակալուած են․

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մայիս 23 թուականով Բարձր․ Մեծ Եպարքոսին ուղղեալ հեռագրեր ծանուցած են թէ Պրուսայի, Տրապիզոնի, Մուսուլի, Պիթլիսի, Տիարպէքիրի, Գոնեայի, Սըվազի, Ատանայի, Հալէպի, Էնկիւրիի, Վանայ, Էրզրումի, Խարբերդի, Հալէպի և Տիարպէքիրի նահանգներուն մէջ ալ, շնորհիւ Վեհ․ Սուլթանին, կատարեալ անդորրութիւն և ապահովութիւն կը տիրէ։

ՍԻՄՈՆ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆ

ՓՆՋԻԿ․ պատկերազարդ, նախապատրաստական տարի հայերէն արտասանութեանց։ Գին 3 ղրշ․

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ, մասն Ա․ Գ․—տպագրութիւն, բարոյալից եւ հետաքրքրաշարժ բովանդակութիւն, մանաւոր պատկերներով զարդարուած եւ ճոխացած շարադրութեանց նիւթերով։

Գին 5 ղրշ։

—Մասն Բ․ — Բ․ տպագրութիւն․ պատկերազարդ, ճոխ պարունակութիւն։ Գին 7½ ղրշ։

ՆՈՐ ԲԱՌԱԳԻՐՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ․ — Ամէն մարդու անհրաժեշտ, բառք 30,000։ Գին 15 ղրշ։

ՆԱՄԱԿԱՆԻ ԱՌՁԵՌՆ․ — Նամակագրութեան արուեստին կատարեալ առաջնորդ մը։ Գին 7 ղրշ։

Կեդրոնատեղի Կ․ Պոլիս, Հաճօբուլօ խան, Թիւ, 20։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Արգոյ Հայ հասարակութիւնը չկարծէ թէ լրագրապետութեան սկսելուս համար ուսուցչական ասպարէզը թողած եմ․ ընդհակառակն, պիտի շարունակեմ դասեր տալ թէ՛ Հայ գպրոցականաց եւ թէ տուներու մէջ մանաւոր դասեր առնողներուն։

Դաս առնել ուզողներուն կը յայտարարեմ թէ՝ ուսողութեան (mathématique) բոլոր ճիւղերը՝ կ'ուզէ խառն (mixte) ըլլայ կ'ուզէ զուտ (pure) կրնամ աւանդել մինչեւ համալսարանի բարձրագոյն աստիճան․

Իսկ Հայերէն, Ֆռանսերէն, Թուրքերէն, Պատմութիւն, Աշխարհագրութիւն, Բնական պատմութիւն, Իրաւաբանութիւն մինչեւ բարձրագոյն նախակրթարանաց համապատասխան աստիճան։

Այս առթիւ զխանալ կուտամ թէ մեր մէջ խղճալի սեւը, որ ներկայացուցիչներ ունի թէ՛ գրագիտութեան, թէ գեղարուեստներու, թէ բժշկութեան եւ թէ նոյն իսկ իրաւագիտութեան մէջ, ցարդ ներկայացուցիչ մը ունեցած չէ բարձրագոյն ուսողութեան մէջ (mathématiques supérieures)։

Ուրախ պիտի ըլլամ եթէ հայազգի աշակերտներուս մէջ թուեմ նաեւ բարձրագոյն ուսողութեան վկայեալներ։

Ե․ Գ․

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՄԱՐԱԿԱԼ ՄԸ

Երիտասարդ մը, որ տարիներով առեւտրական մեծ տան մը մէջ փոխչ, կը փափաքի Այցելու Տոմարակալի պաշտօնը վարել Դասեր՝ տալ խիստ գիւրամատչելի մեթոդով։ Խանձ հաշուետոմարներ ուղղել եւ կրկնատոմարի վերածել։

Պատուաւորութիւն եւ գաղտնապահութիւն երաշխաւորեալ։

Պայմանները խիստ դիւրամատչելի։

Դիմել Մեծ Շուկայ Ա․ յնաճըլար փո ղոց Թիւ 16

ԳԱՐԹԱԼԵԱՆ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս Թուաբանութիւնները թէ՛ Պոլսոյ եւ թէ գաւառներուն մէջ ամէն ուրեք ընդունելութիւն գտած են իրենց դիւրուսոյց մեթոդին համար։

Դասագիրք Թուաբանութեանը կը պարունակէ 800 ի չափ օրինակներ եւ կեանքի վերաբերեալ խնդիրներ․ խնդիրներն այնքան լաւ կերպով ընտրած եմ որ եւ ոչ մէկ հայերէն Թուաբանութիւն այս մասին կրնայ բաղդատուիլ իմ յօրինածիս հետ․ այլ եւ այս օրինակներն եւ խնդիրներն անանկ ճարտարութեամբ պատրաստած եմ որ շատ բան ուսանողը մակաբերական մեթոդով (méthode d'induction) կարենայ սորվիլ, շատ բան ալ ուսուցիչն աշակերտաց սորվեցնել կը պարտաւորի։

Տարրական Թուաբանութեան էական մասերուն վրայ խօսելէս զատ՝ ընդարձակօրէն խօսած եմ մեթրական դրութեան վրայ, որուն կիրառութիւնը Թուրքիոյ մէջ հետզհետէ ընդհանրանալու վրայ է։

Իսկ Առաջնորդ Թուաբանութեանը, մանաւորապէս տարրական նախակրթարանաց համար պատրաստուած՝ շատ դիւրուսոյց մեթոդով պատրաստուած օգտակար դասագիրք մըն է 500 օրինակներով եւ խնդիրներով։

Այս դասագիրքերն՝ հակառակ իրենց խիտ պարունակութեան խիստ աժան են․

Դասագիրք Թուաբանութեան 7½ ղրշ․
Առաջնորդ Թուաբանութեան 3 »

Կը ծախուին Պոլսոյ ամէն Հայ գրավաճառաց քով։

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՐԾԱԾԵԼՈՒ Է ԱՏԱՄՆԵՐԸ [illegible]

Այս անունով հրատարակուած է փոքրիկ տետրակ մը, ուր Եւրոպական նշանաւոր հեղինակներու գործերէն հաւաքուած են [illegible] Թիւ 20, Տ․ Գ․ Փափազեան

Ա Զ Դ

Հրդեհի և կենաց ապահովագրութեան ամենակենսական պէտքը զգացողներուն՝ ներկայիւս կը յայտարարեմ թէ պատրաստ եմ իրենց ընդարձակ տեղեկութիւններ տալ։

Այս մասին մեծ հմտութիւն ունիմ և իմ պարկեշտութիւնս անտարակուսելի է․ ըսեմ նաև թէ կրնամ նախապէս ո՛ և է ընկերութենէ մը ապահովագրեալ բան մը, աւելի շահաւոր եղանակաւ մը, ուրիշ ընկերութենէ մը ապահովագրել։

Չիս տեսնել փափագողք դիմեն Ծաղիկի խմբագրատունը։

ՄԱՆՈՒԿ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

Արտօնատէր
ԱՆՏՕՆ ՍԱԳԸՍԵԱՆ

Տնօրէն-խմբագիր
Ե․ ԳԱՐԹԱԼԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ․ — ՆՇԱՆ Կ․ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
Պոլիս Էսկի Զապթիէ Ճատտէսի Թ․ 61

—Հիմայ ամուսինդ ո՞ւր կը գտնուի։

—Ձեմ գիտեր ուր կը գտնուի, բաժնուելէս ի վեր տասը տարի է, իր վրայ լուր մը չը կրցի առնել․ հիմայ, հայր իմ, կը զգամ որ վերջին ժամս մօտեցած է, և եթէ ես մեռնիմ՝ զաւակս անտերունչ պիտի մնայ, եթէ հօրը քով թողած ըլլայի, հիմայ այս թշուառ վիճակին չէի մատներ զինքը։

—Անհոգ եղիր, որչափ որ կարելի է պիտի աշխատիմ որ այս տղեկը թշուառութեան չը մատնուի։

—Ո՛հ, կը յուսադրես զիս, հայր իմ, լսաւ ուրախութեամբ, և մեծ դժուարութիւնով գլխու բարձին տակէն նամակ մը հանելով յաւելցուց, այս նամակը առէք, հայր իմ, ամուսնոյս գրած եմ, եթէ երբեք զինքը գտնէք, այս նամակը իրեն տուէք։

Նամակն առնելով առաջին անգամ վրայի հասցէն կարդալու ժամանակս չը կրցի զատել․ կնոջ ազգաւ Հայ ըլլալն կ'երեւէր, իսկ ամուսնոյն ուղղած նամակին հասցէն օտարազգի անուան մը ուղղուած էր։

Բահանային այս խօսքէն կասկած մը ծագելով մտքիս մէջ, անձկանօք հարցուցի․

—Տէր հայր, նամակին վրայի հասցէն կրնա՞ք ըսել ինծի։

—Ահաւասիկ նամակը, կարդացէք վրայի հասցէն։

Կրնաք երեւակայել ուրախութիւնս, երբ նամակին վրայ կարդացի Սուչօ Կիրգա անունը։

Մենակեացը բոլորովին գունատած, մաքէն անգամ չէր անցներ խօսակիցը ընդմիջել, սակայն բոլոր մարմնովը կը դողար․ մէկէն ի մէկ ոտքի ելնելով, ուժգնօրէն Պ․ Մանուկին դաստակներէն բռնելով գոչեց․

—Տօմիա Ռուբէն, ի սէր Աստուծոյ ըսէ, այն տղեկը ի՞նչ եղաւ։

—Աղաչեմ ձեզ որ այդ անունը չարտասանէք, ի՞նչ ունիք, ինչո՞ւ համար այդպէս յուզուած էք։

—Ներէ, բարեկամս, հօս երկուքս միայնակ ըլլալով կարծեցի թէ ձեր բուն անունը տալով յանցանք մը գործած չեմ համարուիր։

—Ցանցանք մը գործեցիք ըսել չեմ ուզեր, այլ որչափ յուզուած ըլլալու էք որ, առաջադրութիւննիս կը մոռնաք, դարձեալ կը հարցնեմ, ինչո՞ւ յուզուած էք այդպէս։

Մենակեացը իր յուզումը զսպելով պատասխանեց․

—Պատմութիւնը շատ հետաքրքրական է․ տես անգամ մը, տասը տարի վերջը Պ․ Սուչօի զաւակը գտնուեր է, անշուշտ հօրը յանձնեցիք, ըսաւ անտարբերութեամբ։

—Դժբաղդաբար ոչ, բայց մտիկ ըրէք, քահանան յուզումս տեսնելով ըսաւ․

—Ես ալ այդ անունը կարդալով, կասկածեցայ թէ սուտ կը խօսի․ բայց յետոյ համոզուեցայ․ խիստ հարուստ ալպանիացի մը սիրահարելով այդ կնոջ, ամուսնացեր է հետը․․․։

—Ասոնք գիտեմ, Տէր հայր, այն տղեկն ո՞ւր է։

—Հօս է վարը դռնապանին խուցը թողուցի։

Անմիջապէս սենեակս բերել տուի տղան, թէ և խեղճը ցուրտէն կը սարսռար, բայց առաջին գործս եղաւ կուրծքը բանալ․ ոսկի բարակ շղթայի անցուած խաչը վիզէն կախուած էր․ տարակոյս չի կար, Սուչօ Կիրգայի զաւակն էր․․․։

Մենակեացը երկու ձեռները դէպի Պ․ Ռուբէն երկարելով, մինչ զաւակս պիտի գոչէր, Ռուբէն շարայարեց․

—Ցետոյ բարեկամս աղա Միքայէլ Դաւիթեանցի ժառանգութիւնը իւրացնելու համար, ժառանգորդայը քովէն հանել՝ չեմ գիտեր ինչպէս ձեռք անցնելով, զիս ալ սպաննել փորձեց այդ տղան, որովհետեւ գիտեր թէ այդ կըտակին կտակակատարը ես էի։

Մենակեացը այս ամբաստանութիւնը լսելով, կարծես արտասանելիք բաները քարացան շրթանցը վրայ, և բոլորովին ուժաթեկ, գրեթէ կիսանուաղ վիճակի մէջ մնաց, նստած թիկնաթոռին վրայ։

—Աղա Միքայէլ իր հարստութիւնը 15 տարի վերջը ժառանգորդայը բաժնել կտակած էր, 1865ին․ այս պայմանաժամը լրանալուն հիմայ եօթ կամ ութը ամիս մնացած է, բայց պատմութեանս կարգէն շեղեցայ․ քահանայէն տղան առնելով, զինքն ապահովեցի թէ քիչ ատենէն տղան իր հօրը պիտի դարձնեմ։ Նոյն օրն իսկ աղա Միքայէլին գրեցի թէ Պ․ Սուչօի զաւակն Օհանը գտնուած է, երկու օրէն բարեկամս գալով եղելութիւնը մի առ մի իրեն պատմեցի․ խորհեցանք որ ես անձամբ Կալաց երթալով, Լուքա Միխայլովիչը գտնամ և Պ․ Սուչօ Կիրգայի վրայ տեղեկութիւն առնամ։ Երբ Կալաց հասայ, տխրութեամբ իմացայ թէ երկու տարի առաջ, Լուքա Միխայլովիչ մեռած էր․ և Սուչօ Կիրգայի վրայ ուրիշ ոչ ոք տեղեկութիւն ունէր․ ահա այն ժամանակն էր որ Դանուբ գետէն քեզ կիսամեռ վիճակի մէջ ազատելու բարեբաղդութիւնն ունեցայ։

—Ո՛հ, չեմ մոռցած որ կեանքս քեզ կը պարտիմ։

—Բայց գեռ կենալուդ պատճառը մինչեւ այսօր ինծմէ պահեցիր։

—Ո՛հ, կրաւ որ այս վայրկենիս չես գիտեր որ տարիճան կը զգջամ գաղտնապահութեանս վրայ, բայց դուք ալ այն ժամանակ ինչո՞ւ Կալաց գալերնուդ պատճառը ինծի չիմացուցիք։

—Հարկ չտեսայ, քանի որ ինձ ըսիք թէ երկու ամսէ ի վեր Կալաց եկած էք, մտածեցի որ Պ․ Սուչօի վրայ ձեզմէ տեղեկութիւն խնդրել անօգուտ էր։

— Կալացէն Րումանիա վերադառնալով, ըրած հետազօտութեանցս ապարդիւն ելնելը բարեկամիս պատմեցի։

—Լա՛ւ ուրեմն, ըսաւ աղա Միքայէլ, մենք կը որդեգրենք․ այս տղուն դաստիարակութեանը դու հոգ պիտի տանիս, ես ալ այդ որբուկին ապագան պիտի ապահովեմ։

Առաջին կարգի գիշերօթիկ վարժարանի մը մէջ, Օհան հինգ տարի նախնական ուսումները աւարտելէ յետոյ, աղա Միքայէլ իր քովը առնելով, վաճառականութեան գրագեցաւ, որուն մէջ ցուցուցած աչալրջութեամբը փայլուն ապագայ մը կը խոստանար․ դժբաղդաբար աղա Միքայէլ տարի մը վերջը մեռաւ։

Շարունակելի